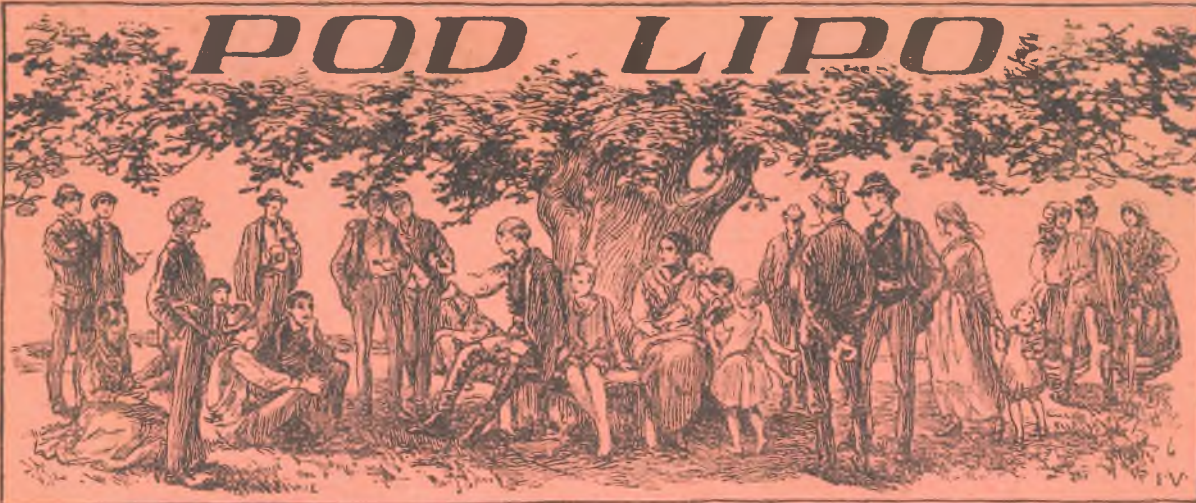

POD LIPO

Pogovori s slovenskimi zadrugarji.

Družinski mesečnik za vse, ki so dobre volje.

Izbaja enkrat mesečno v Ljubljani. Naročnina Din. 36 na leto, mesečno Din. 3.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Prule št. 15.

Leto I.

V Ljubljani, 15. februarja 1924.

Štev. 2.

Vsebina: Še namesto uvoda. — Čulkovski: Himne večni lepoti in enakosti. — M. H.: Četrty modrijan iz Jutrovega. — Uljanov—Ljenin: O zadrugištvu. — H. C. Andersen: Mesec pripoveduje. — Ivo Šorli: Gašperčkove zgodbe in dogodbe. — Verus: Čemu in zakaj? — A. K.: V socialistični Idriji pred četrstoletjem. — A. Vilmar: Govori o vprašanih časa — LISTEK.

ZADRUŽNA BANKA V LJUBLJANI

Ustanovljena 1. 1920/21. Brzjavlj: Zadrubanka Ljubljana. Telefon št. 367.

Menjalnica in ravnateljstvo: Ljubljana, Aleksandrova cesta št. 5.

Delniška glavnica dovoljena Din 5,000.000.

Delniška glavnica vplačana Din 3,000.000.

Sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun. Obrestuje naložen denar zelo ugodno po dogovoru. Izvršuje kulantno in najvestneje vse bančne posle in vse finančne transakcije. Pošilja denar v inozemstvo; kupuje in prodaja vrednostne papirje. V vsakem slučaju, ki se tiče delokroga banke in bankarskih pravil, se je obrniti na banko, ki bo radevolje dala vse informacije.

Splošno kreditno društvo v Ljubljani

Ustanovljeno 1. 1898.

r. z. z o. z.

Ustanovljeno 1. 1898.

Hranilne vloge se sprejema na knjižice in tekoči račun in obrestuje po dogovoru. Od leta 1912 sodelujejo v upravi zastopniki zadrugišno-organiziranega delavstva.

Deleži: K 170.000

Rezervni sklad: K 140.000.

Hranilne vloge: K 7.000.000.

Slovenski meščanski listi jako zasmehljivo pišejo o voditeljih ruske delavske revolucije. Zato ne bo odveč, če povemo: kaj piše Rus Peter Orlovski o voditelju ruskih revolucionarjev V. I. Lenjinu. —

Leta 1903. se je ruska socialno demokratska stranka razdvojila v menjševike in boljševice in tedaj je med menjševiki bilo prvič precej govorjenja o »železni Lenjinovi pesti«. In ta izraz je dober, mož je res »železne pesti« — odločen, trd značaj, ki se ne umakne nobeni oviri, ki ga noben nespeh ne odvrne, ki gre neutrudljivo za ciljem.

Lenjin je mož železne pesti, železnega značaja in železnih živcev.

Če bi živel v drugih okoliščinah, bi bil postal odličen učenjak, znamenit državnik, neutrudljiv pionir vsake stvari, ki bi se ji posvetil. V Rusiji, kjer je bil vsak poštenjak in vsak zmožen mož zaradi razmer revolucionar, je mogel in moral biti revolucionar krajne leve. Lenjin mora biti vsaki misli dosleden in jo mora privedi do poslednjih zaključkov in vsako dejanje do končnega rezultata!

Tako je postal socialni demokrat. Brata so mu leta 1889 obesili — zato mu je že rodbinsko ime olajšalo pristop v stranko. Vsprejet bi bil tudi tako! Vsled svojih darov, vsled svojega znanja in vsled svoje eneržije je dosegel kmalu vodilno mesto v stranki.

Bila so takrat mladostna leta ruske socialne demokracije. Stranke v pravem pomenu besede pravzaprav ni bilo. Prvi poskus, zbrati raztresene socialno demokratske organizacije v stranko, je končal s tem, da so vse delegate kongresa, ki je vršil to nalogo, zaprli. Gibanje in organizacija sta bili v Rusiji še prešibki, policijske razmere prestroge, da bi se moglo napraviti v državi pravo delazmožno središče.

Lenjin je bil takrat, to je v letih 1897 — 1899 v pregnanstvu v Sibiriji. Poznal je domače razmere prav dobro. S prijateljema Martovim in Potresovim je odpotoval ven iz domovine in na tujih

tleh inozemstva je ustanovil skupno s Plehanovim, Akselrodom in Verom Salsorčevo časopis »Iskra«.

Sedaj se je začela razvijati stranka — in ne da bi se zmanjševalo zasluge drugih sodrugov — mora se priznati, da je ta perioda strankinega razvoja bila v znamenju Lenjina in da je bil Lenjin duša tega gibanja. Ideja je bila v tvoritvi stranke potom sistematične propagande, v koji namen je bil ustanovljen list. Stranka se je ustvarjala od zgoraj, obenem pa so nastala spontana gibanja množice od zdolaj, ki so se koncentrirala v »Iskrinih« organizacijskih odborih. Ta organizacijski plan, proti kojemu so bili mnogi nasprotniki »Iskre« — pozneje celo nekaj urednikov »Iskre« (ko so po ločitvi v dve stranki začeli ljudje svoje delo diskreditirati) — se je v revoluciji leta 1905 s polnim uspehom izkazal. Gibanja množice so bila povsod v znamenju socialne demokracije in »Iskre«.

Pred prvo revolucijo je prišlo do razdvojenja stranke. Bila je »stara povest« — dve psihologiji, za kojima sta stali dve veliki skupini proletarijata: tovarniško delavstvo in delavstvo male obrti — delitev, ki je nastala tudi v mnogih evropskih delavskih organizacijah. Da je postal Lenjin glava revolucionarnega krila, to se je moglo z lahkoto preračunati. Začel je boj proti oportunistu z vso eneržijo.

Prav kakor v Nemčiji, tako je tudi pri nas prešla večina intelektualcev v oportunistični tabor. Ta proces se vije kot rdeča nit v vsej zgodovini ruske socialne demokracije od leta 1903 do danes. Zmaga boljševikov dne 7. novembra je to ločitev specialno jasno dokazala: množice socialistične inteligence so se z meščansko inteligenco združile za skupni boj proti delavskemu razredu, in le zato, ker so na čelu delavskega gibanja bili osovraženi boljšeвики z »apokaliptično bestijo« V. I. Lenjinom. In to je le potrdilo resnico stare Lenjinove trditve, da je socialistična inteligenca, ki pride skoro izključno iz buržoazije, v svoji večini bližja meščanstvu kot delavskemu razredu.

¹ V št. 128 »Napreja« 14. dec. 1917 je priobčil Verus sledeči članek o Vladimiru Iljiču Lenjinu.

Še namesto uvoda.

Prav nič rad nimam tistih, ki vtikajo svoj nos povsod in vohajo po napakah drugih, ki jih potem predstavljajo s povečevalnim steklom, da se madeži njihovih sosedov še lažje najdejo. Taki ljudje naj raje pogledajo doma okrog sebe, in videli bodo hudiča tam, kjer so ga najmanj pričakovali. Kar hočemo po navadi videti, to bomo videli ali vsaj mislili, da vidimo. Napake so zmerom debele tam, kjer je ljubezni premalo. Bela krava je čisto črna, če je tvojemu očesu ugodno: videti jo črno. Če rožnato vodo duhamo predolgo, lahko rečemo, da ne diši, celo narobe, da je daleč od tega. Mnogo bolje bi bilo, da tisti, ki na dru-

gih iščejo napake, začno iskati na svojih bližnjih njihove dobre strani. Igra bo uspešnejša, in ne bo nikogar, ki bo hud.

Kar se tiče naših lastnih napak, bilo bi potreba velike table, da jih napišemo vse po vrsti — ali, hvala bogu, saj vemo dobro, kje naj se jih otresemo in znebimo.

Ne koristi, če se postavimo v stran in nič ne delamo, ker ne moremo vsega tako napraviti, kot bi radi. Slabo ali dobro: orati se pač mora, in četudi niso orači sami mojstri, kajti če se ne orje, se tudi ne žanje.

C. H. Spurgeon.

ČULKOVSKI:

Himne večni lepoti in enakosti.

I.

Krasota bajna razlita je čez naš planet!
Pred veličastvom nje slabotna moja duša trepeta
in v vzhičenem občudovanju puhti k neoskrunjeni lepoti
molitev prekipevajoče sreče v višave brezdanjega nebã.

Robóvi skalnatih čerí in vrhóvi temnih smrek,
pisan hrošček in na bilki kaplja rose,
kar živi na dnu morja in v višavah zračnih,
poje večno pesem večnemu življenju.

V morju svetlobe se koplje ves širni zorokrog;
solncea prameni zlati zlaté nevesto zemljo,
ki se oploja z njih poljubi
in stoterno vrača najmanjši znak ljubezni.

O človek! ki te narava je rodila
v najvišji ekstazi ljubezni svoje,
zakaj skrivaš svoj obraz pred njo
in ne pogledaš svoji materi v oči?

Zakaj pogrezaš svoje medlo bitje v brloge kamenite
in riješ s svojim, od nizkih strasti izkaženim licem,
v zadušljivo ozračje ponarejenih omam?

Poglej! tvoja mati te vabi v naročje ljubeznjivo
in tvoja nevesta ti proža objem sladák.
Pridi! in zapoj ji himno o večno mladi lepoti.

II.

Vidim te v dozorevajočem klasu na zlatem polju,
ki je kakor oškropljeno z makovim škrlatom.
O tebi priča žuboreči vir pod skalo
in bučanje viharja nad oceanom.
Tvoj glas slišim v hrepenečem gostolenju slavea
v porajajočem se večernem mraku.
Čutim te v tišini nočne teme,
v sijaju mlade zarje in v dehtenju rože,
tebe, od veka v vek, vsak hip rodeča se,
Tvorčeska Sila

A vendar jaz, človek, dvomim,
sem li tvoj produkt ali le slučajnost?
Ponašam se celo, da gospodar sem nad teboj
in piham v nebó,
da bi vrgel solnce s tira.

III.

Naše življenje in cel naš vek,
je le trenutek v večnosti;
vsa naša bogastva in vse naše strasti
so manj ko odmevi glasov v puštinji.

Najpopolnejše kreature so
le neopaženi atomi v vesoljstvu.
Božanstvo doseže le tisti,
ki ne loči rojstva od smrti.

M. H.:

Četrty modrijan iz Jutrovega.

Angleška legenda.

Pravijo, da so bili štirje modrijani, ki so videli zvezdo na vshodu in sklenili, da ji slede, dokler ne najdejo Kralja. Dogovorili so se, da se ob določenem roku snidejo zunaj mesta in potem skupno odpotujejo. Trije so tudi prišli kot je bilo domenjano in se napotili za zvezdo, ker četrtega ob določeni uri ni bilo. Prispeli so srečno v Betlehem, našli tam dete Jezuščka ter mu poklonili zlate darove, kadilo in miro.

Četrty modrijan se je tudi podal na dogovorjeno mesto, ali na potu je našel moža, ki so ga roparji napadli, ranili in okradli. Modrijan mu obveže rane, posadi ga na konja in razmišlja, kaj naj še stori za siromaka, da mu oblaži nesrečo. Kar se mu zazdi, da čuje glas od

nekoč: »daj mu enega od dragih kamnov, ki si jih namenil Kralju.« Četrty Modrijan je imel s seboj krasen diamant, prelesten rubin in čudovito lep opal.

Izbral je diamant, izročil ga oro-panemu ter odhitel dalje.

Na dogovorjenem mestu seve ni našel nikogar; le zvedel je, da so tovariši odpotovali, ker ga ni bilo ob pravem času. Zvezda iz vshoda pa je prekrasno svetila, pogumno ji je sledil misleč: morda le doidem prijatelje.

Težavna je bila pot. Jahal je in jahal — zvezda nad njim in pred njim — ali prijatelj je ni dohitel. Končno je bil v Betlehemu. Povsod vse polno rimskih vojščakov in povsod matere joka-joče in tugujoče. Herodež je zaukazal,

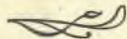
naj umro vsi dečki, stari po dve leti in manj. Sam jok in stok po hišah in kočah Betlehema, na cesti in na polju. Ko je prišel četrti Modrijan do neke kočice, videl je, kako prosi uboga mati krutega vojščaka milosti za svojega otroka. Tudi Modrijan pristopi in skuša omehčati srce morilca, ali Rimljan zahteva dete, da zamore izvršiti povelje Herodeževo. Modrijanu pa se v tem zazdi, da čuje glas: »Pregovori vojščaka s tvojim rubinom.« Žalosten potegne rubin iz žepa in ga zamenja za življenje deteta.

Zopet pospeši svojo pot. Več nego trideset let ga je vodila zvezda. Bil je v Egiptu, v Nazaretu in v Galileji; ni pa še videl Kralja.

Star, utrujen in razočaran pride končno v Jeruzalem, kjer vpraša kot povsod po Kristusu Kralju. »Da, da« — mu odgovore vprašani — »Kralj Judov je tu; mi smo na potu, da vidimo, kako ga bodo pribili na križ — ha ha ha.« Grozen smeh je bil to, in modrijan se je žalosten obrnil. Njegove oči pa zagledajo, kako prosi mlado, ljubko dekle, uklenjeno v verige, nekega moža milosti in usmiljenja. Deklica je bila dolžna

možu denar, in ker ni mogla plačati, jo je vzel k sebi za sužnjo, da odsluži dolg. Moledovala je za usmiljenje; tudi na modrijana se je obrnila za pomoč »Daj možu opal!« reče modrijanu mil glas, ki ga sliši kot bi ga govoril nekdo v njegovi notranjosti. In zadnji dar, ki ga je vsa dolga leta čuval za poklon Kralju, da možu, da odkupi ubogi deklici prostost.

Kar se zatemni, nebo in zemlja se zamajeta in hiše se začno podirati. En kamen zadene modrijana na glavo ter ga pobije. Na tleh ležeč, žalosten in beden, razmišlja: »Glej, mene nesrečnika, umiran; darov nimam več in tudi Kralja ne bom videl. Vse sem razdal. Sem pač nevreden takšne sreče...« Ko tako razmišlja, zasveti se pred njim in v nežno veličanstveni svetlobi je stal človek. Njegovo obličje je odsevalo od miline, njegove oči so bile podobne zvezdam. In z milim glasom, ki je trikrat odmeval v srcu modrijana, je dejal: »Zmerom sem bil pri tebi. Kar si dal najmanjšemu mojih bratov, dal si meni.«

ULJANOV - LJENIN:

O združništvu.*

Zdi se mi, da se pri nas združnemu gibanju še vedno ne posveča dovolj pozornosti. Ni še doslej vsem jasno, da pripada združnemu gibanju od oktobrske revolucije, ne glede na N. E. P.** (nasprotno, baš z ozirom na to politiko), izvanreden pomen.

Sanje starih zadrugarških ideologov so precej fantastične. Često zahajajo v smešnost. In kaj je na njih pravzaprav fantastičnega? To, da nimajo ti ljudje za osnovni, prvotni pomen političnega boja delavskega razreda za odstranitev izkoriščevalcev nikakega razumevanja. Pri nas se je ta odstranitev izkoriščevalcev že izvršila in mnogo od tega, o čemer so ti stari zadrugarji sanjali, pa naj je bilo to fantastično, ro-

mantično ali celo smešno, je postalo danes golo dejstvo.

Pri nas, kjer se nahaja državna moč v resnici v rokah delavskega razreda in kjer pripadajo tej državni moči vsa produktivna sredstva, nastaja glavna naloga, da organiziramo vse prebivalstvo z a d r u ž n i š k o. Kakor hitro bo zadrugarško organiziranje vsega prebivalstva izvedeno, bo dosežen sam po sebi oni socializem, ki je vzbujal preje zasmehovanje in zaničevanje onih, ki so bili s pravom prepričani o neizogibnosti razrednega boja, boja za politično moč itd. Jaz pa pravim, da si niso vsi strankini pristali v polni meri svesti kako ogromen, naravnost svetoven pomen ima za nas v Rusiji zadrugarška organizacija.

Z uvedbo N. E. P. (naše nove gospodarske politike) smo napravili koncesije tako kmetu kot trgovcu, torej koncesije načelu privatne trgovine. In prav iz tega — nasprotno mnenju tolikih, prihaja ogromni pomen zadrugarstvu v bo-

* Ta članek je napisal Lenin januarja l. l.; bil je priobčen v moskevski »Pravdi« 26. maja 1923. Prevel ga je C. Kristan.

** N. E. P. = Novaja Ekonomičeskaja Politika je nova smer gospodarske politike v Rusiji od l. 1922 dalje.

dočnosti. Organizirati prebivalstvo v obsežen zadrugni sistem, dovoljno zgrajen na znotraj in zunaj je poglavitno, kar pri naši N. E. P. potrebujemo. Danes smo že prispeli od stopnje, ko sta se združila osebni in privatni trgovski interes, ki se je preiskusil pod nadzorom države, do stopnje, ko se ga je podredilo splošnemu interesu. In ta stopnja je bila mnogim socialistom kamen spodtike.

Država, ki poseduje vsa najvažnejša produktivna sredstva, državna moč, ki se nahaja v rokah proletarijata, združenje tega proletarijata z milijoni malih in najmanjših kmetov, jamstvo da bo temu proletarijatu zagotovljeno vodilno mesto s posebnim ozirom na kmečki stan —: ali ni v resnici to že vse, česar je najbolj potreba, da iz zadrug zgradimo novo družbo. In to iz zadrug, ki smo jih odklanjali kot kramarske ustanove in ki jih še danes za ere N. E. P. ne cenimo (in to skoro po vsej pravici) mnogo drugače. Ponavljam, ali ni označeno že skora vse, česar potrebujemo, da bo zgrajena povsem socialistična družba. To seve še ni konstrukcija socialistične družbe, ali je vse, kar za to zgradbo nujno potrebujemo in kar tudi zadošča.

Ta okolščina ni zadostno ocenjevana od mnogo naših praktično delujočih sodrugov. Pri nas se zadrugarstvo zanemarja. Ne razumejo, kako izvanreden pomen imajo zadruge najprej iz načelnega stališča (lastništvo proizvodjalnih sredstev v rokah države) in pa v kolikor se gre za čim najbolj enostaven in kmečkemu človeku razumljiv prehod k novemu družabnemu redu.

In prav to je glavno. Nekaj drugega je prepustiti uzdo našim fantazijam in sanjati ter razpravljati o uresničenju socializma s pomočjo različnih delavskih udruženj in nekaj drugega je ta socializem v praksi tako izvajati, da se bo udeleževal tudi najmanjši kmet dela na tej stavbi. In baš to smo stopnjema dosegli. Ali tu smo obstali, kjer bi morali z največjo energijo naprej in naprej.

Pri našem prehodu k N. E. P. smo izvršili skoro preveč ne morda iz razloga, ker smo hoteli prepustiti načelu svobodne trgovine in svobodne industrije res največ prostora, nego ker smo pozabili na zadrugarstvo, ki ga niti danes ne cenimo popolnoma in ker že

pozabljamo na ogromni pomen, ki temu gibanju v obeh zgoraj navedenih smerih pripada.

Citatelju hočem razložiti, kaj se more in mora iz »zadrugarskega« stališča prav sedaj vršiti in kakih sredstev se je treba poslužiti k takemu razvoju tega »zadružnega« principa, da bo vsakomur dovolj jasen njegov socialistični pomen.

Zadrugarstvo moramo v socialističnem oziru uvrstiti tako, da ne bo imelo vedno in povsod samo privilegirane stališča, nego, da bodo te prednosti tudi čisto gnotne (obrestna mera itd.).

Zadrugam je treba nuditi iz državnih sredstev posojila, in to vedno večja, pa bodi tudi samo nekoliko večja, kakor so posojila, ki jih nudimo privatnim podjetjem, vštvevši težko industrijo.

Vsak družabni red se razvija le ob finančni podpori gotovega razreda. Ni treba omenjati onih stotin milijonov rubljev, ki so se uporabili za postanek svobodnega kapitalizma. Danes je treba delati in se tudi praktično uveljavljati v tem, da postane ta družabni red, ki ga moramo podpirati bolj nego kdajkoli, res prava zadružna institucija. To mora biti dejansko podpiranje, in to ne kakega dobrovoljnega zadružnega delovanja, nego takega, pri katerem bodo velike mase prebivalstva resnično sodelovale. Dovoliti kmetu, ki se bo udeležil zadružne izmenjave blaga, gotovo odškodnino, je gotovo odločno pravilno, vendar jedro tiči v tem, da morata biti preizkušena tudi njegovo prepričanje in njegova zanesljivost. Ako pride zadrugar na deželo in tam otvori zadružno prodajalno, prebivalstvo nima za to nikakega direktnega zanimanja — ko pa se prepričajo prebivalci o osebnih koristih, ki jih prejmo, bodo kmalu sodelovali.

Stvar ima pač še drugo stran. Z ozirom na evropsko kulturo, na umetnost branja in pisanja, nam ne preostane drugega, nego da privedemo celoten narod k udeležbi pri zadrugarstvu, in to ne le k pasivni, nego tudi k aktivni. Treba je, da izpolnimo »samo« nekoliko stvari: Da privedemo naše ljudstvo na tako stopinjo kulture, da bo uvidelo vse ugodnosti, ki izvirajo iz sodelovanja pri zadrugarstvu. Samo tega je treba. Da dospemo do socializma, ne potrebujemo nikakih drugih modro-

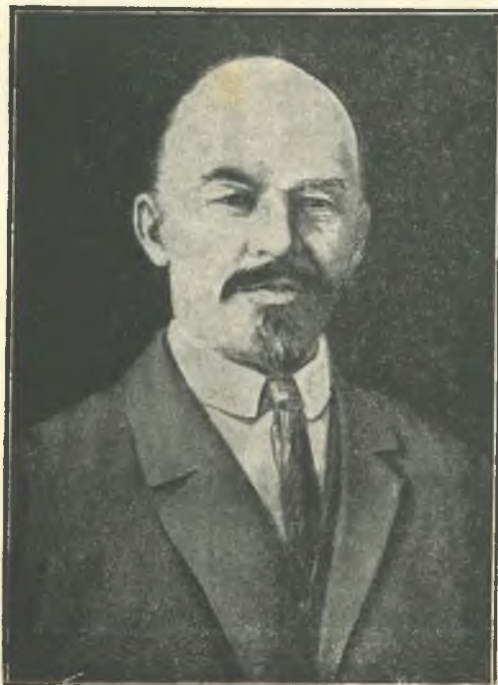
sti. Za izpolnitev tega pogoja je pa treba popolnega preobrata v celem razdobju kulturnega razvoja človečanstva.

Držimo se torej pravila: Kolikor mogoče najmanj prefriganosti in najmanj zapletljajev. Nova ekonomična politika predstavlja v tem oziru napredek, ker je prirejena za miselni svet malega kmeta, ne zahtevajoč ničesar nenavadnega. Da pa bo s pomočjo te politike dosežena brezizjemna udeležba vsega ruskega prebivalstva v združnem gibanju, je treba celega zgodovinskega razdobja.

To razdobje moremo prekoračiti v najkrajšem slučaju v 10 ali 20 letih. V vsakem slučaju bo to samostojno zgodovinsko razdobje. Brez njega in brez dosledne višine njegove inteligence, brez čitanja knjig in izkoriščanja čitanega in brez neobhodno potrebne gmotne zakladnice, to je brez določenega jamstva za slučaj slabe letine, lakote itd., brez vseh teh stvari nikakor ne bi mogli doseči svojega cilja.

Uljanov Ljenin

* 10. IV. 1870
v Simbirsku
† 21. I. 1924
v Gorskem
pri Moskvi

Dela:

- »Kaj naj storimo?«,
- »Država in revolucija«,
- »Vojna in revolucija«,
- »Diktatura proletarijata in renegat Kautsky«,
- »Agrarno vprašanje«.

Veliko delo je tudi načrt za N. E. P., o kateri govorimo v našem članku.

Gre zdaj le za to, da združimo revolucionarni duh, ono revolucionarno vnemo, ki smo jo pokazali v taki meri in ki je bila kronana z uspehom, da jo združimo, rekel bi, z umetnostjo biti pošten trgovec, česar je treba za to, da postanemo dobri združniki. Ako govorimo o umetnosti biti trgovec, imam v mislih kulturnega trgovca. Naši ruski ljudje si bodo morali pustiti dopovedati, in sicer zlasti naši kmetje, ki menijo, da ako začno kupčevati, temu že razumejo. Ako trgujejo danes kot Azijati, morajo znati, ako hočejo biti trgovci, kupčevati tudi po evropski. In do tega imajo še precej daleč.

Zaključujem. Hočem, da se združgam nudijo prednosti na finančnem in bankarskem polju; v tem naj se zreali

podpora, ki jo nudi naša socialistična država temu novemu organizacijskemu principu ljudskih plastij. S tem sem naznačil nekako zunanje orise njene vloge. Njen polni obseg pa s tem ni detajlno izčrpan, niti popolno orisan: Treba je še določiti in podrobno orisati za praktično uporabo celoten obseg vloge, ali z drugimi besedami, treba je poiskati obliko »odškodnin« (in enako tudi pogoje njih dajanja) za združno gibanje, in sicer takih odškodnin, s katerih pomočjo bomo prispeli do kulturnega zadrugarstva; družabni red, ki sestoji iz takih zadrugarjev, pri združabljenju produktivnih sredstev, po zmagi proletarijata nad buržoazijo — tak red je socialistični družabni red.

H. C. ANDERSEN:

Mesec pripoveduje:

Bilo je včeraj; gledal sem na malo dvorišče, ki je obdano okoli in okoli s hišami. Koklja z enajstimi piščanci je počivala. Zala deklica, majčkена še, je skakala krog nje. Koklja je nezadovoljno godrnjala in prestrašeno vzdigovala svoje peroti. Kar pride dekličin oče in ošteva malo razposajenko. Odplaval sem dalje in nisem mislil več na ta pri-zor.

Danes zvečer pa — nekaj minut je tega — pogledal sem zopet na tisto dvo-rišče. Vse tiho je bilo. Že sem hotel da-lje, glej: mala deklica, ki se kradoma plazi h kurniku, ga odpre in smukne h koklji in piščancem. Nastane hrušč in trušč, koklja kokodaka, piščeta vrišče

in frfotajo okrog, mala pa leta po kur-niku za njimi. Videl sem natančno, ker sem gledal skozi luknjo v zidu. Postal sem hud na zlobno dekletce in veselil sem se, ko sem opazil prihajajočega očeta, ki jo je še bolj kregal kot včeraj. Celo za roko jo je prijel in stisnil. De-kletce pa je nagnilo glavico nazaj in ve-like solze so se ji pokazale v modrih očescih. »Kaj delaš tu,« jo je vprašal. Plakala je. »»Hotela sem noter,«« je za-jecljala, »»da poljubim kokoško in jo prosim za včeraj odpuščanja. Nisem se pa tebi upala tega povedati.«« In oče je poljubil na čelo sladko nedolžnost in jaz sem jo poljubil na očki in ustenca.

IVO ŠORLI:

Gašperčkove zgodbe in dogodbe.

III. Gašperčkov prvi nastop.

In nenadoma se je sprožilo tisto težko pričakovano življenje.

Mojster je nekega dopoldne v vsej hitrici napravil še glavo plešastega, a lepega starega gospoda ter jo nasadil na postavo v črni obleki s frakom in ci-lindrom v roki. Potem sta prinesla dva moža naš pravi »oder«; namreč oni del pozornice, kjer smo imeli nastopati mi: nekaj spredaj nezadela zaboj. V ta zaboj so pritrdili tisto ogrodje, ki ga je bil izdelal že gospod Valenčič sam, in vse skupaj porinili v odprtino visoke stene, ki je delila pozornico od dvorane same. Nato so pripeli čez prekrasno poslikano pročelje dragoceno zaveso in uredili še nove žice, napeljane izpod za-bojevega stropa. Zdaj se je mojster globoko oddahnil ter dejal: »Hvala Bogu! Tako je pa res končano vse!«

In še isti dan proti večeru so se začele — vaje. Z mojstrom je bilo pri-spelo troje gospodov, dva mlajša in en starejši, ter troje gospodičen, med njimi lepa prijateljica njegova. V vsej hitrici so nam še pobesili glave ter roke in noge na tiste žice, nato je pozvonilo.

Vsi navzoči razen mojstra in sta-rejšega gospoda so odhiteli skozi vrata v dvorano in tam zasedli prve stolice. Potem je stopil sredi odra tisti tovariš

v fraku in s cilindrom, o katerem sem pravkar povedal, da ga je bil mojster napravil zadnjega. Lepo se je priklonil in začel govoriti.

Toda kako je govoril! Na dolgo in široko je razlagal, koliko truda je stalo njega, ki je ravnatelj tega gledišča, preden je zbudil pri poklicanih gospo-dih v mestu zanimanje za svoje načrte; koliko je bilo treba prošenj in poti, preden je nabral potrebni denar; kakšne so bile še druge ovire.

V meni, ki sem stal tik za prvo desko, je vrelo čim dalje bolj. Torej si ta pritepenec, ki je prišel šele davi v našo družbo, lasti že prav vse zasluge! In to moram poslušati jaz, ki sem videl od prvega trenutka dalje na svoje oči, koliko se je mučil in ubadal naš ubogi mojster. In sicer popolnoma sam! Ali je mogoče, da zdaj pred vsem on tako mirno prenaša take laži in se še smehlja zraven! Pa da bi bilo le radi teh petih, šestih oseb, ki sleparja poslušajo ta čas! Toda že sem razumel, da je vse to, kakor rečeno, le tako zvana vaja. In da bo dedec prav tako govoril tudi potem, ko bo dvorana polna tujih in v tej stvari še manj poučenih ljudi! Ne, nisem mogel prenašati več! Planil bom tja in povedal na ves glas resnico jaz sam!

A kaj, ko se spet nisem mogel premakniti. Od same jeze pač! Moje roke so visele mrtve ob meni, noge od mene — nesramnež tam pa je mirno lagal dalje! Naposled se je začel še predvžno bahati, da bo zdaj slavnemu občinstvu predstavil drugega za drugim, vse nas »svoje igralce«: Njegovo Veličanstvo kralja ter Njeno Veličanstvo kraljico, Njuni Visočanstvi kraljiča in kraljično, Njegovo Prezvzišenost visokorodnega gospoda grofa, preblagorodne dvorske kavalirje in dame, pet vitezov in deset vojščakov, slavnega tolovaja Mataja, dičnega žida Pinkelesa. Skratka, vse dol do debele dekle Špele je naštel, samo mene še omenil ni!

Toda čuj, kaj pravi zdaj?!... »Naposled naj vas seznanim tudi z osebito, ki je samo navidezno malenkostna, v resnici pa jo je šteti med prve stebre tega mojega podjetja. To so gospod Gašperček! Človeček se vam bo zdel resda včasih malo prismojen; toda — — —«

Kaaj?! Tega pa bogme nisem mogel več požreti, to je bilo prehudo! In z največjim veseljem sem začutil, da so se mi roke same sprožile, noge dotaknile poda, pa da me še mojster nekako potiska, češ: daj ga cigana nesramnega! In že sem bil v enem samem svojih čudovitih skokov sredi odra! S svojim najstrašnejšim glasom sem zavpil: »Saprilot! Kaj ti boš meni pravil, da sem prismojen, ti preslica nemarna, ti bedak stari, ti motovilo motovilasto?! Pol ure že poslušam tvoje čvekanje, toda zdaj se mi spraviš, nesnaga ti in sraka, ki se toš šopiriš s tujim perjem? Kaj ti si napravil vse to, ki si se zlegel šele danes? Ti se drzneš trditi, da si prepričeval vplivne in denarne gospode? Ti da si — — —« Čakaj no, Gašperček! me je prekinil, čeprav sem ga bil spraval že čisto v kot in se je tresel, kakor voda na šibi, pardon: šiba na vodi. »Ti se tako jeziš le zato, ker ne veš, kako je na svetu! Da namreč skoraj povsod posname smetano tisti, ki pride zadnji!« »Lahko da je na svetu tako!« sem pa tu prekinil jaz njega. »Toda, če je tako, je zato, ker mene, Gašperčka, ni zraven! Le pošljite mene na urade, v banke, v trgovine, v občinske posvetovalnice, pa bo kmalu red! Zakaj jaz povem vsakemu v brk, kar mu gre! In

se ne bojim ne Petra ne Pavla, ali kakor se tudi pravi, ne hudiča ne biriča!«

Razodel sem potem poslušalcem vse, kar sem vedel in znal. Posebno kako smo v resnici nastajali in se razmnoževali. Samo ko sem hotel na koncu še dodati, da niti bahaškega ravnatelja ne bi bilo brez našega mojstra, me je ta kratkomalo potegnil z odra. Edino še, »Čast, komur čast, na žgance pa mast!« sem mogel zakričati. Kajti meni taka ponižnost prav nič ne ugaja! In sklenil sem, da bom na pravi predstavi to tudi povedal! Naj bo mojstru prav ali ne!

Omeniti moram, da so se glede mojega odločnega nastopa zoper ravnatelja vsi navzoči strinjali z menoj. Tako tudi teden dni pozneje, ko smo končali vaje in stopili pred širše občinstvo. Ploskali so mi kakor nori in trikrat sem moral iti, da se poklonim. Tistega njih smejanja, ki mi je bilo prvič spet zelo neprijetno že radi ravnatelja, sem se dotlej takisto nekako privadil. In sem celo doumel, da je z ljudmi tako: z resnobo jim ne prideš blizu; če jim hočeš kaj povedati, kar naj jim gre pod kožo, jim povej v šali, v norčijah in kodrčijah!

Tudi mi je bilo prav za prav le ljubo, da mi na prvi predstavi ni bilo treba samemu hvaliti mojstra, ko sem nekako le član njegove družine. Prišel je namreč zelo visok gospod, eden prvih v deželi, in ta se mu je zahvalil v imenu vlade in vsega naroda v tako ginljivih besedah, da sem prav čutil, kako se je mojstru tresla roka še potem med igro, ko me je vodil po odru sem in tja. (Bog vedi namreč, zakaj misli, da je to še vedno potrebno, čeprav je videl, kako razumem svojo stvar; in kako me tudi ljudi ni prav nič strah!)

Toda nazaj k vaji, tem bolj, ko velja približno vse to, kar bom povedal o njej, obenem za prvo uprizoritev. Le da je bilo tam, kakor sem že rekel, ljudi polna dvorana, posebno otrok!

Ko sem torej na splošno zadovoljnost poslušalcev spravil ravnatelja z odra, se je začela igra. Naslov ji je bil »Čarobne gosli« in sem v njej kajpak imel glavno vlogo jaz. Ker nisem izmed tistih, ki vse povedo, kar so kje videli in slišali, da se človeku niti ne zljubi iti več samemu tja, bom omenil le na kratko, da sem moral v tej igri najprej služiti pri nekem posestniku za hlapca.

To mi je bilo toliko manj všeč, ker so mi vrinili za nevesto kar tisto Špelo špelasto, o kateri sem povedal koj od izpočetka, kako je obračala svoje jajčaste oči za meno. No, kmalu sem se sprl s svojim kmetom; in ko mi je bil skupuh odštel dva bakrena novčiča za plačilo, sem veselo odšel po svetu. Tu me sreča v nekem gozdu star berač, pa se mi je tako zasmilil, da sem mu ročno dal oba svoja bakrenca. Toda glej sreče: berač ni bil berač, ampak sam bakreni duh te gore! In v zahvalo mi je podaril gosli, ki je moral vsak plesati nanje, čim sem zasviral jaz. Ž njimi sem križem po svetu uganjal take šale in se mi je godilo tako imenitno, da ni povedati. Toda čeprav mi je srce ploskalo, ko sem v tak besen ples spravlil ne samo tolovaja Mataja, ampak pozneje že povem zakaj, celo kralja samega s kraljico in z vsem dvorom vred, ne bi bil bakrenemu duhu niti pol tako hvaležen, da se nisem lahko znesel že pri tej priliki tudi nad svojim starim sovražnikom grofom. Tako je moral breati in skakati, da je vsa dvorana vriskala od smeha. Še jaz sem ostal resen le zato, ker se igralcu ne spodobi, da se smeje vmes.

No, proti koncu igre sem napravil neko nerodnost, bakreni duh mi je vzel gosli in me poslal celo nazaj k Špeli, ki sem jo moral na vrh vse nesreče vzeti še za ženo!

Toda le kratka je bila ne samo moja žalost, ampak tudi njeno veselje, da je dobila takega moža: že drugi dan smo se vsi skupaj začeli učiti druge igre. Takoj sem izprevidel, da je bila tista poroka z vsem drugim vred le navidezna in, kakor je pač navada pri igralcih, bolj za šalo.

Zakaj zdaj je jasno pač že vsakemu in vsem, da sem jaz slavni marionetni Gašperček in me je usoda določila za ta poklic: prelepi poklic igralca!

Prelepi poklic pravim, ker si ne vem lepšega. Kaj pa hočeš več: danes si hlapec, jutri že kralj, vmes minister, kmet, trgovec, študent, bog ve kaj še; včasih celo v eni in isti igri vse vkup! Tako vse poskusiš, vse vidiš, se vsega naučiš. In če ti glava ni iz lesa, brez truda postaneš tak razumen, moder, pameten, učen, bister mož, kakor sem brez vse hvale danes jaz! Pa morebiti celo znan in slaven tako! Res da doživiš tudi marsikaj bridkega in ostaneš še vse

življenje siromak; a kaj za to: dobra volja te nikoli ne mine in to je na svetu glavna reč!

Čul sem samo, da je včasih potožil kak živ tovariš — to je tovariš izmed ljudi, ki igrajo po velikih gledališčih — kako težak je naš poklic. Češ, da se moraš učiti toliko na pamet. Toda iz tega se le vidi, da niso vsi tako dobre glave, kakor sem slučajno jaz. Meni namreč se ni treba nikoli ničesar učiti! Komaj da s pol ušesa včasih prisluknem, kaj govori tista oseba, možka ali ženska, pred odrom, ali pri nas večinoma ob odru, ki ji pravijo »šepetavec«. Večinoma pa jo udarim kar po svoje vmes; in takrat je še največ smeha, še najprisrčnejša pohvala.

Take igre baje pišejo posebne vrste ljudje, tako zvani pisatelji. Ne rečem, da jih sploh ni treba — že moji tovariši bi bili morda kar mutasti brez njih — toda to rečem, da jih meni ni treba!

Seveda: zastoj se mojster ni toliko trudil prav z mojo glavó ...

IV. Gašperček na bobnu.

Tako smo živeli tri, štiri mesece; morda jih je bilo tudi pet, šest, ker jaz jih res nisem štel. Mislil sem namreč, da bo vedno tako in da to življenje niti prenehati ne more. Po trikrat, štirikrat smo uprizorili isto igro, potem smo se pripravili na novo in začeli to.

Toda čudno — poslušalcev čim dalje manj, dvorana vedno bolj prazna! In moj ubogi mojster vedno bolj zamišljen, naposled obupan!

»Ne gre, pa ne gre!« je ponavljal po vsaki predstavi lepi gospodični Marti, ki pa je bila med tem menda postala že njegova žena. In samo žalostno se je nasmehnil, če ga je ona tolažila, češ da bo že še boljše, čim se ljudje privadijo.

»Jaz vidim le, da se odvajajo!« je odgovarjal. »Je vse zaman! Naši ljudje ne znajo misliti na svoje otroke: če se oni ne zabavajo, vendar ne bodo hodili kam samo radi njih!«

Nisem še razumel teh besed takrat; a razumel sem vsaj, da se majejo našemu lepemu podjetju tla. In čim dalje, tem bliže se je zdelo, da prihaja nesreča. Oglašali so se tudi že trdi ljudje, ki so ubogemu mojstru posodili denar, da je mogel ustanoviti naše gledališče. »Ali mislite, da smo svoje groše ukradli?« je

kričal nekoč debel mož v ogromnem kožuhi kar na vratih. »Če bo prvega prihodnjega manjkalo spet toliko na obrok, izterjamo vso svoto do zadnjega vinarja! Sicer pa, čim prej napravimo konec, tem bolje tudi za vas! Da ne boste trčili svojega časa, naj bo še tako malo vreden. Jaz sem itak naprej vedel, da bo tako: naši ljudje in časi so prerესni za take neumnosti!«

Par dni pozneje je prišel mojster ves bled na oder. Dolgo je nas gledal; potem je vzel prav mene v roko in globoko zavzdihnil: »Kaj bo iz nas, ubogi moj Gašperček?!«

Drugi dan je bila spet predstava. Čeprav mi je bilo pri srcu, da bi se bil najrajši jokal, sem skakal in zbijal šale tisti dan tako, da se je peščica poslušalcev kar zvijala od smeha.

Toda očitvidno ni pomagalo nič več. Bila je to takrat zadnja naša igra. In dolgo časa, morda dva, tri mesece se niso niti enkrat več odprla vrata iz dvorane sem v ta ozki prostor, kjer je bil prej naš oder, sedaj naša ječa. Viseli smo nepremično na svojih vešalih in molčali. Le večasih se je oglašil kdo in vprašal, kaj pomeni vse to. In ali nas je res mogel tako popolnoma pozabiti celo ljubi, dobri naš mojster. A ker smo zaman iskali odgovora, je bil konec vedno zopet ta strašni, težki molk.

Samo eno, a tako grozno izpremembo smo še doživeli tisti čas. Nekega večera namreč smo zaslišali pri vratih čudno škrtanje; in preden je minila noč, smo zapazili ob blede svetlobi, ki je prihajala od luči na ulici, eno tistih grdih živali, ki jim pravijo ljudje podgane. Hodila je po našem »kurniku« — kajti temu, je bil zdaj naš zaboј podoben še najbolj — in nas ogledovala drugega za drugim. Potem se je nenadoma zagnala prav proti meni. Če bi imel kaj tega rdečega soka v sebi, bi rekel, da se mi je strdila po žilah vsa kri, tako sem se prestrašil. Ali o sreča: visel sem očitvidno previsoko! Kajti med požrešnim gobcem te bestije in mojimi čelveljčki je ostalo vsaj še ped prostora in težko je priletela gnusna naskakovalka spet na tla. Nekoliko časa je nepremično čepela, kakor da se hoče odpočiti; ali pa da premišljuje, kaj sedaj. Nenadoma je šinila skozi vrata in hip pozneje smo čuli nad seboј, kako trga in poskušuje, ali in kje bi se dalo priti od

zgoraj do nas. No, videti je bilo, da bo tudi tu vse zaman. Nekaj časa je dala celo mir, kakor da se je odrekla in odšla. Toda ni preteklo pet minut, ko se je vrnila sama in ž njo vse črno njenih tovarišic. In zdaj je naš zaboј kar grmel od napadov. Skok za skokom, enkrat vame, drugič proti tovarišem in tovarišicam zaporedoma, pa bum, bum, bum! na tla, kakor da streljajo! Ko je videla, da tako ne opravi nič, pa vsa drhal na streho! Grizenje, cvilenje, tekanje sem ter tja, počez, navzgor in navzdol, kakor da pleše samo peklo okrog nas! Ali vidi se, da nas je obdajal tudi za toliko ljutih zob pretrd oklep; kajti naposled se je vrnila vsa tolpa spet pod nas in se lotila iznova besnega naskakovanja. Toda samo: bum, bum, bum nazaj na tla! Tu se zaleti naravnost ogromna pošast proti ubogemu grofu, ki je visel precej niže od nas vseh in — švrk! mu vrag odnese desni sandal! Dobivši pa na ta način še poseben dokaz, da se je moglo to siromaku dogoditi le radi njegovega izjemno neugodnega položaja ali pravzaprav visenja, kakor tudi da smo mi že celo na varnem, smo se vsi od smeha kar zagubali; to tem bolj, ker je bilo jasno, da bi tudi njemu pošast mogla odnesti kvečjemu še drugi škrdet. In so se zdaj vse grdobe po tem »uspehu« zarotile samo proti grofu, pa so bile prav zato druga drugi le na poti, da še tista njih glavarica ni prišla več do pravega zaleta, se je naposled zahetel celo še napadanec sam.

To se je zdaj ponavljalo noč za nočjo. In imeli smo večer za večerom tako imenitne predstave, da smo se od zore do mraka veselili samo nanje. Da, skoraj smo že pozabljali, kako je vendar le žalostna naša usoda. Smo pač take vrste mi umetniki, da nam nudi zabavo še taka malenkost. In je dovolj prazen nič, da nam ohrani dobro voljo in nas spravi v smeh.

Potem pa je prišel dan, ko smo zaslišali zunaj pred zaveso množico ljudi. Čez kratek čas je prišlo dvoje mož, nas snelo drugega za drugim z žic, odneslo v dvorano ter položilo po vrsti na dolgo mizo. In debel človek s srepim pogledom je prijel v roke najprej Špelo ter zavpil: »Vzkliena cena petdeset dinarjev! Kdo da več?« »Šestdeset! Osemdeset! Devetdeset! Sto!« se je oglašalo tu in tam po

dvorani. Kratek molk; potem je mož oddal mojo bivšo ženo strašno grdemu starcu z rdečim nosom. Uboga Špela! Za njo je prišel na vrsto moj kmet iz »Čarobnih gosli« in dosegel ceno sedemdesetih dinarjev. Mataj je šel za dve sto, Pinkeles za dve sto deset, kralj samo za sto devetdeset, grof že celo samo za sto dinarjev. In tako dalje, drug za drugim, ne po stanu, niti ne po lepoti bi rekel; kajti še prelepo kraljično je dobil človek, ki je bil še najbolj podoben Mataju, za samih sto dvajset dinarjev.

Zadnji sem obležal na mizi jaz. In ko me je zdaj izklicevalec vzel med svoje prste ter me dvignil nad glavo vsej številni skupščini, med katero pa sem zaman iskal obraz svojega ljubljenega mojstra, je nastala grobna, ali bolj, svečana tišina. Je vse zaman — tudi na tem tako žalostnem kraju sem moral spoznati svoje visoko prvenstvo!...

In mož je zdaj res najprej povdaril mojo nenavadno »umetniško vrednost«. (Dasi bi bil moral reči prav za prav »umetniško sposobnost«!) V lepih besedah je nato opozarjal, da nisem »nikaka lutka, ampak pravecati umotvor.« In že moja prvotna cena je bila dve sto dinarjev! »Tri sto, štiri sto, pet sto, šest,

sedem, osem, devet sto, tisoč!« je šlo po dvorani, kakor da padajo zaušnice. Potem za hip spet molk, in nato iz kota ob drugi vrsti krepko in izzivalno: »Tisoč pet sto!«

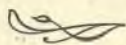
Pogledal sem tja in zagledal — tisto žensko, ki se me je polakomnila že prve dni mojega bivanja na tem svetu ter me hotela izviti iz rok mojega ustvaritelja za svojo hčer. »Samo ta ne!« mi je vztrepetallo srce. Toda mož, ki me je še vedno držal visoko v zraku, je glasno vprašal: »Nihče več?... Potem k prvemu, drugemu in — tretjemu! Izvolite, gospa Tesarjeva!«

Ženska se je prerila bliže, vrgla šop bankovcev na mizo in me pograbila.

»Gospa! Ne razumem vas! Za ta denar bi bili dobili že prasička!« jo je nagovoril suh človek z naočniki, ko je odvihrala potem z menoj v naročju skozi vrata. »Sicer pa morda že jutri prodaste za dvojno ceno drugam...«

»Nesramnost!«, je siknila moja nova gospodarica; a šele, ko sva bila tako daleč, da je oni ni mogel razumeti več...

Voz pa, v katerega je z menoj pred hišo stopila moja lastnica, se je ustavil pred sijajno vilo zunaj med vrtovi.

VERUS:

Čemu in zakaj?

Albanska pripovedka za slovensko delavstvo.

V Albaniji je končala strašna vojna med rodovi. K najmodrejšemu možu Albancev — Jeroš Abatu — je prišel človek njegovega rodu in ga prosil: Naj mu razloži: čemu in zakaj se vendar ljudje med seboj koljejo in sovražijo, čemu vojske in prepiri... Kaj jih moti? Jeroš Abat je poslušal rojaka. Ko je ta dovršil, pogladil si je dolgo sivo brado, in počasi rekel: »Ljubi moj! Sem moder mož, k meni hodite za svet — Alahu bodi hvala, čast in slava! Ali kaj sem? Prah, pena... nič! Zato tudi na to, kar me vprašaš, ne morem odgovoriti. Vendar povem ti povest, ki se mi zdi pripravna zate...«

In sedla sta na staro klado...

Jeroš Abat je začel:

Pred leti sta potovala po naši de-

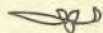
želi dva rojaka, Derak in Holjed po imenu. Vsak je imel vrečo smokey na hrbtu. Dobre volje sta bila. Uganjala sta vse možne norčije in vesela sta bila. — Potujeta. Kar naenkrat zavpije Holjed: »Derak, vidiš tam zeleno žabo — če jo sneš, dobiš mojo vrečo smokey.« — Derak pogleda Holjedovo vrečo smokey, pogleda žabo, ki je bila gnjusna in grda — vzame jo v roko in poje... Holjed je bil ob vrečo smokey in Derak je imel dve. Derak je težko nosil. Želodec ga je bolel, žaba ga je težila. Razmišljal je, kako bi se maščeval nad tovarišem. Ko tako gresta, zagleda Derak žabo. Ustavi se in pravi: »Holjed, ako poješ tisto žabo, ti vrnem vrečo.« Holjed pogleda vrečo, pogleda žabo in že je bila v njem. Vrečo mu je Derak vrnil in potovala sta

dalje. Hudo je bolel želodec Holjeda, prav tako neprijetno je bilo Deraku v želodecu.

Ustavita se. Derak prime Holjeda za roko: »Povej — čemu sva pravzaprav pojedla žabo?...«

Tako — je končal modri Jeroš Abat — svojo povest, mogoče dobiš iz nje odgovor, po katerem hrepeniš. Pojdi domov in premišluj...

Jeroš Abat je vstal in odšel v svojo kulo.

A. K.:

V socialistični Idriji pred četrstoletjem.

Od Logateca ob južni železnici (proga Ljubljana—Trst) po deželni cesti — s pošto 4 ure, peš pa 8—9 ur — si prispel po navadi s precej mešanimi občutki v kotlino, ki je bila znana po širnem svetu vsled dveh produktov — živega srebra in klekljanih čipk — v prijazno idrijsko mesto. V lepih poletnih dneh jo je pešec mahnil čez Ravnik na Hotederščico, od tam na Godovič, potem po bližnjici v romantično Zalo, kjer si je pri Jaku lahko še dušo privezal — po Zali do Podroteje in Zagode, od tam po prijaznih »rakah« v Idrijo. Če si bil zdrav in veselega srca, ni ti bilo žal te dolge, ali prav zanimive poti. V jesenskih, zimskih in zgodnjepomladnih dneh pa je bil edino poštni voz, ki je redke potnike prepeljeval iz Idrije ven in iz Logateca v Idrijo. Pokojni logaški poštar Mulej je bil vrhovni kapitan, ki je vodil usodo Idrijčanov za 2 fl. sem in tja. Vsak je poznal moža, ki je pred odhodom pošte prišel pogledat konja ter jima s par sladkorčki osladil dolgo pot proti Idriji. Na cesti si srečaval dolge vrste furmanov, ki so prevažali iz Logateca živež (žito, moko, krompir itd.) ter premog v Idrijo in iz Idrije podolgaste železne možnarje, podobne dolgim cevem, v katerih se je izvažalo živo srebro. Bič je pokal, vozniki so ukali in prepevali — če je bilo lepo in prijazno; kleli, če je bilo grdo; vse gostilne ob potu so bile vesele, z njimi vozniki in potniki, kajti kdor gre na pot, ima po navadi denar — vozniki so se morali često »ogreti«; potniki pa so morali čakati na pošto v gostilnah, kjer se je tudi poštar rad pomudil...

Premožnejši, ki so imeli lastno vprego, ali denarja dovolj, da so si najeli kočijo, so se seve ugodno vozili in dolga pot iz Logateca v Idrijo se je lažje »prenesla«.

Zanimivo mesto je bilo Idrija takrat za vsakogar: serpentine od Godoviča v Zalo, vedno globlje in navzdol — naenkrat — globina; na obeh straneh deželne ceste strmo robovje, tik ob cesti nemiren hudournik, ki se je ob povodnjih razvil v mogočno reko; cesta se vije dolgo uro dokler ne zagledaš gorske rečice na široko razlite, smaragdno-čiste, veselo žuboreče — in pred teboj že stoji v vzornem redu idilično posestvo pri »Zagodu«; gostilna, kakršnih ni več, z vrtom, ki jih ni več, s cenami, ki jih že dolgo ni več, in žaga in mlin in kmetija. Po malem mostičku, ki je bil pripet na živo skalo preko tu precej zožene Idrijščice si prispel na ljubko šetališče — na »rake«, po katerih je tekla iz Bele posebej napeljana voda za rudniško uporabo. V dobri četrt uri so se že pokazale male hišice po rebrih brdov in gora, med katerimi teče Idrijščica, ki se naenkrat razlije v vele-reko, preko katere vidiš postavljene dolge »grablje«. Kdor je prvič prispel v Idrijo in še ni videl gorskih mest, se je čudil in čudil: češ, čemu te dolge »grablje« sredi prijazne rečice, čemu tako ogromen prostor za to rečico, ki vendar teče tako pohlevno-nežna in ljubka, vabljava in mamljiva. Če si pa prišel spomladi ali jeseni, ko so se visoko gori pri Vojskem »na Klavžah« (najvišja fara na bivšem Kranjskem — na meji Goriške) otvorile na široko zatvornice mogočnih jezov, za katere so marljivi »ulcnjaki« (Holzknechte — drvarji) navozili čez poletje ali čez zimo na tisoče in tisoče kubičnih metrov lesa, hlodov, tramov, drv — takrat si strmel s sveto grôzo; bilo te je strah, in občudoval si mogočnost prirode in znanosti — ko je lesena reka plavala proti Idriji dan in noč, noč in dan ter se sredi Idrije na grabljah zaustavljala... Bližnje hišice in njih stanovalci so se ponavadi izselili, kajti bili so že žalostni svedoki hudih dni. Ali vse mine; tudi

voda je odtekla, ostale pa so ogromne množine lesa, ki jih je na ta način brez stroškov erarna gozdarska uprava prenesla tja, kjer jih je rabila. In rudnik je rabil silno mnogo lesa; v jami je treba vse podstaviti — jama žre les — podložiti, podpreti... Treba pa je bilo tudi drv za kurjavo prebivalstvu, ki je kurilo peči edino z drvimi.

V Idriji in okolici je živel takrat okrog 1000 rudarjev s svojimi družinami. Življenje je teklo mirno: rudar je hodil na svoj 8-urni šiht, žena in hčerke so kleklale po 16—18 ur na dan slavno znane »idrijske čipke«. Višje v gorah so živeli »ulcnjaki«, ki so parkrat v letu prišli v mesto, da se oskrbe z živežem in drugimi potrebščinami. Glavni in najvišji gospod je bil c. kr. dvorni svetnik rudniški ravnatelj, ki mu je ob strani stal discipliniran štab rudarskih inženjerjev, kemikov in administrativnih uradnikov. Seveda samo Nemci in Čehi. Če je kak Slovenec po rodu zašel med nje, je pozabil na svoje poreklo in svoj rod, kakor so tudi pozabili skoro vsi Čehi, izvzemši nekoliko redkih mož, ki se niso udali pritisku.

Na gorah so kneževali v svojih revirjih c. kr. erarni gozdarji, ki so hodili v mesto le 30. v mesecu po denar, kegljat in se malo pozabavati. En dan ali dva za ostalih 28 v mesecu! Nad njimi pa je kraljeval gozdarski svetnik, mrki Friedrich. »Ulcenjaki« je rajše srečal medveda, če je zablodil preko Snežnika v temne njegove gozdove...

*

Socialistična misel je našla med delavstvom Idrije plodna tla. Rudniški glavar je bil despot. Car daleko — Bog visoko! Dunaj in Idrija. Če se je že kak inspektor c. kr. poljedeljskega ministrstva podal na »inspekcijo«, je telegrafiral, da pride, če je hotel udobno priti sê — in to je hotel vsak! Gospodje so bili tedaj vedno ob »pravem času« obveščeni in — red je bil vedno tak, kot ga je visoki obisk želel.

Rudnik je bil last c. kr. erarja. Despotični birokrati so za delavca predpisali »službeni red«, ki je seve dajal vso pravico le paznikom in uradnikom; delavec jim je bil izročen na milost in nemilost. Rudar je moral hoditi v jamo »okrog kola« in sleherni predpostavljene ga je smel, kadar se mu je le zljubilo, lopniti z loparjem... Bili so to bridki

časi. Ali klic: proletarci vseh dežel, združite se — porodil je čudo. Tudi idrijski »knap«, pohleven in udan, je vstal in se pridružil sotrpinom.

Mezde idrijskega rudarja so bile zelo nizke: v denarju je dobil pred 25 leti na dan od 30 do 80 krajcarjev (srednja plača 50 krajcarjev) ter 27·5 l pšenice, 22·5 l rži, 7·5 l koruze ter 0·3 m³ drv na mesec za sebe, za ženo pa 5 l pšenice, 12·5 l rži in 0·3 m³ drv in za vsakega otroka do 14 let še: 2·5 l pšenice ter 7·5 l rži. Ljudje so se vsled tega zgodaj ženili in družine z mnogo otroci niso bile redke. Rudniku ni nikdar manjkalo delavcev. Idrijčan je redkokdaj odšel v daljni svet. Oče rudar, sin rudar... Le sempatja so se nekateri spustili proti Trstu ali Ljubljani; med kavarniškim osebjem si videl še največ idrijskih dečkov. Krapši, Tratniki, Lapajneti so idrijska imena.

Po eni strani silna oddaljenost od železnice ter težavno potovanje, po drugi dejstvo, da so ljudje bili stalno nameščeni v rudniku in bili vedno le doma — sta vplivala, da so mogle v Idriji do konca 19. stoletja biti za delavca skoro suženjske delovne razmere. Ljudje so se tudi med seboj ženili — in Vončinov Francov so imeli pri rudniku 21 — ki so jih titulirali Vončina Franc I., II., III. itd. Isto velja za Kogeje Jožete, Trevne Antone, Velikajnete Janeze, Krapšce Leopolde, Podobnike France itd. itd.

Za šolanje in izobrazbo je skrbela rudniška ljudska šola, dokler se ni okrog l. 1900 rodila v občinskem odboru misel, ustanoviti na občinske stroške srednjo šolo, kar je na razvoj in napredek prebivalstva v vsakem oziru povoljno vplivalo.

Idrijski rudar pa je bil dovzetan za vse, kar je dobrega in lepega. Dasi so možje-agitatorji (Grabljevic, Brozovič, Železnikar, Kramaršič in dr.) prinesli le gesla o socializmu ter oblike potrebnih organizacij, in še prišli niso velikrat, vendar so se med delavci samimi vzbudili propagatorji in vodniki za socializem.

Valentin Gliha, Simon Kavčič, Ivan Kokalj II. (imenovan Hanzeli), Tomaž Filipič, Anton Slabé, Anton Kogej, Urban Stremfelj, Urban Gantar — so imena, ki jih bo našel proučevalec delavskega gibanja v Idriji in ki se bo čudil inteligenci in duševni zrelosti, ki od-

seva iz njih organizatornega in agitatornega dela.

Valentin Gliha.

Bil je rudar. Mladost njegova je tekla okrog 1860 v Idriji. Oče mu je bil sodnijski sluga. V zgodnji mladosti se je naučil nemško, kar mu je omogočilo, da se je seznanil s socialističnimi nauki mnogo preje nego njegovi tovariši. Dobival je letake, časopise in brošure med prvimi. Njegovo stanovanje (bil je samec in živel z materjo v skupnem gospodarstvu) je bilo zbirališče prvih »socialistov«. Tine (tako so ga splošno imenovali) je bil visok mož, koščen, na špičastem nosu očala, v ustih obligatna pipa, je rad podučeval tovariše. Kar je zvedel, je previdno in modro obrazložil. Med delavci je užival velik ugled.

Izvolili so ga v vse korporacije kot svojega zastopnika: bil je v odboru rudarske zadruga II. skupine, v načelstvu bratovske skladnice, v nadzorstvu Občnega konzumnega društva, ki ga je pomagal ustanoviti ter seve na čelu krajevne socialistične organizacije.

Socialistične nauke je razumel in na diskusijah, ki so se vršile vsako soboto, je počasi, umno in prepričevalno povedal svoje misli. Oženil se ni, ker je smatral, da je takratni njegov zaslužek še za njega prepičel. Večkrat mi je izračunal: »toliko za mater, toliko za sestro, ki jo je podpiral, toliko za stranko in organizacijo, za knjige in časopise — da bi se tega odrekel, nak — in še pipa — sam tako malo rabim. Ali naj žena in otroci stradajo?! Veš, predobro vidim. Samo brata Lojzeta poglej! Nak — kadar bo boljše. Saj nisem sovražnik žen... Pravzaprav sem pa že prestar.« S tem je končaval po navadi take razgovore.

Tomaž Filipič.

Mala postava z velikim krofom pod vratom. Pravi tip zgornjega Štajerca. Imel je svojo hišico ob Idrijsčici v naselbini Amerika, spadajoči v spodnje-idrijsko faro. Doma je bil iz Cerkljanskega. Po letih sta bila precej iste starosti z Valentinom Gliho. V mladosti se je pridno učil; znal je tudi precej dobro nemško. Pisavo je imel za čudo lepo in razločno in koncept šolanega človeka. Na delo je hodil v rudnik od zgodnje mladosti. Ker je bil zgovoren, prevdaren in zelo previden, je med delavci od

90 let sem užival veliko spoštovanje. Bil je merodajen član načelstva Bratovske skladnice, zapisnikar glavnega odbora rudarske zadruga II. skupine (bivši dolgoletni predsednik vitez pl. Schöppl in tajnik Arko sta ga zelo cenila, ker je bil neustrašen in pogumen zagovornik delavskih pravic), zapisnikar nadzorstva občnega konzumnega društva. Politično je kot socialni demokrat vodil krajevno organizacijo v Spodnji Idriji.

Sicer pa so se vse niti delavskega gibanja plele v njegovih rokah. Kot povedano, je bil energičen ali prevdaren bojevnik. Pokojni dvorni svetnik Schmidt ga je ob priložnosti tako-le kvalificiral: »Der gefährlichste, weil solid, guter Arbeiter, hochanständig, aber nicht zu beugen.« Tomaž je bil res mož na mestu. Ker je imel lastno hišico s precej polja, ki ga je obdelovala pridna njegova žena z otroci, je bil napram rudniku dosti neodvisen. Nastopal je pogumneje kot drugi, ali tudi previdnejše. »Vse po lepem, po dobrem, samo ne se ukloniti.« Mladi rudarji so ga zato večkrat obdoližili »da gre z rudnikom«, ker je odbil na sejah njih radikalne zahteve.

Simona Kavčiča

osebno nisem poznal. Mož je bil med ustanovitelji Občnega konzumnega društva ter med prvimi socialisti. L. 1898 pa je odšel v Ameriko v Virden Ill, od koder je pazno motril napredek socialistične Idrije. Rad je dopisoval v idrijski »Naprej«. Pisal je lepo. Pogled na delavske razmere mu je bil čist. Njegovi dopisi iz Amerike so trajne vrednosti.

Tudi gmotno je podpiral rad soc. dem. stranko, ker jo je smatral za edino pravo zastopnico delovnega ljudstva. Njegova tovariša v Idriji sta bila poleg že omenjenih sodrugov Tineta Glihe in Tomaža Filipiča

Urban Strempfelj in Anton Kogej.

Prvi je bil zanimiv možakar. Brez ljudsko-šolske vzgoje, iz Vojskega doma, je vedno hrepenel kvišku. S težavo se je navadil pisati in brati, ali kar je zapisal in kar je bral, to je držalo. Zadržna ideja ga je povsem prevzela. Bil je dolgo let član načelstva Občnega konz. društva v lastnosti kontrolorja. Vodil je čipkarski oddelek, in bil na sploh vesten funkcionar.

Leta 1906 je bil Macdonald prvič izvoljen za poslanca v Leicesteru; kmalu je postal eden od najvažnejših oseb v angleški spodnji zbornici. Odlikuje ga resnost; pozna se mu, da je Škot. Resna in točno načrtana pot mu je tudi pripomogla, da je preobrazil prej docela konzervativne angleške strokovne organizacije Trade Unions, v socialistično organizacijo. In ko je večina angleških strokovnih organizacij ustanovila »Zvezo za parlamentarno zastopstvo delavstva« je bil zopet Macdonald eden glavnih ustanoviteljev tega združenja, ki je bilo predhodnik Labour Party. L. 1911 je postal glavni tajnik, l. 1912 pa predsednik delavske stranke. In zajedno je napisal tudi znana dela kot »Socializem in družba«, »Delo in država«, »Vstajenje Indije«, »Socializem in vlada« in drugo. Njegovo stališče proti burski vojni, njegov boj proti svetovni vojni, ko so ga obdolžili, da prejema vsak teden denarno podporo od cesarja Viljema — to je vse poznano. Vse to mu je prineslo v l. 1918 sicer poraz — ali kmalu je mogel nele priti v parlament, nego tudi kot ministrski predsednik prevzeti angleško vlado. Vanj so danes uprte oči svetovnega delavstva in njegov uspeh bo dal novega poguma danes tako razcepljenemu proletariatu. Poleg Macdonalda so karakteristične osebnosti v njegovi vladi še sledeči ministri: Artur Henderson, drž. tajnik za notranje zadeve. Bil je kovinarski delavec in vodja strokovne zveze v Glasgowu. V del. stranko je stopil l. 1900 ter bil l. 1903 izvoljen za poslanca. V l. 1915 je postal tudi minister. V stranki uživa velik vpliv. — Minister za kolonije Thomas, je bil strojevodja in član železničarske strokovne zveze. — Vojni minister Walsh je bil rudar. Med vojno je bil tajnik v delovnem uradu in poslanec je od l. 1906. — Glavna opora angleške delavske stranke so konzumne organizacije in njih podjetja.

m. n.

† Josip Stritar (1836—1923). 25. nov. l. l. je umrl v Rogiški Slatini najboljši reprezentant in vodnik stare slovenske literarne generacije Josip Stritar, rodom iz Podsmrke na Dolenjskem. V mladih letih je odšel od doma; vrnil se je le umret. Živel je ves čas na Dunaju. Tam je začel l. 1870 »Dunajski Zvon«; od tam je pošiljal v Slovenijo svoje nauke in opomine, svoj posmeh, zaničevanje, svoje spodbude in korajžo. Iz njegovih del odseva globoka ljubezen do človeštva, do svobode in čut za široko obzorje modernega moža. Tudi za mladino je skrbel in ji »Pod Lipo« delil »Lešnike« in »Jagode« ter jim razlagal, kaj naj razmišljajo v »Zimskih večerih«. Spomin prvega »Podliparja« naj živi tudi v srcih naših zadrugarjev!

r. z.

† Antonio Salas. Nedavno je umrl eden izmed prvih delavcev v španskem združnem gibanju. Rojen v Sabadellu 18. junija 1854, je dovršil svoje pravniške študije v Barceloni ter se tu po daljšem bivanju v Parizu, posvetil socialnim vprašanjem. Za-

četkoma je bil le pravni zastopnik skoraj vseh delavskih strokovnih organizacij v Barceloni, v l. 1890 se je pa začel zanimati tudi za zadrugarstvo. Priporočal je zlasti ustanavljanje zadrug ter pri teh osnove za zdostnih rezervnih skladov. Postal je tudi predsednik Trgovsko-zadružniške zbornice za Katalonijo in Baleare ter je začel izdajati prvi španski zadružniški časopis. Salas je napisal precej spisov o gospodarskem vprašanju in kot poslanec okraja Sabadell se je zelo boril v zbornici proti monopolom ter za gospodarske reforme sploh.

m. n.

Delavsko združno gibanje v Sloveniji. Napisal Historicus. Zadružna knjižnica, II. zvezek, 1924. Zanimivo delce, ki pojasnjuje razvoj zadruge misli in dejanj na združnem polju. Razume se, da se ni moglo na 32 straneh popisati vsega, kar se je med slov. delavstvom na združnem polju započelo in pa navesti vse one, ki so delovali za povzdigo zadrugarstva. Na Koroškem v Mežiški dolini so se odlično udeleževali še Hočnik, Repas, Mrkva, Drvodol, Vošnjak — v Celju je omeniti Martinčiča, Korena, Leskovška, v Hrastniku rudarje Urlepa, Jazbeca, Privška, Kuharja, ki so pri reorganizaciji tamošnjega konz. društva sodelovali z vso odločnostjo. Posebno Urley je bil vedno in povsod na prvem mestu. In Pavla Malovrhova. — V Ljubljani bi bilo omeniti Mici Urbančevo, ki je od l. 1909 z vso vnemo delovala na tem polju. Štefana Dražila, Simona Jurčiča, pok. Vinkelhoferja, Valentina Vrhunca, Karla Tekaveca in Josipa Zupana, enega najstarejših tihih pionirjev v delavskem gibanju itd. Na Koroški Beli so bili in so vneti delavci-zadrugarji Erlah, Svetina, Klinar, Uranič itd. itd. Odlični sodrujci sta bili zadr. Rainerjeva in Trojarjeva. V Trzinu je omeniti Bukovnika, Snoja, Erlaha, Kristofka itd. Vem, da je težko spomniti se vseh, ki niso nikdar in nikjer želi priznanja, dasi je bilo njih delo uspešno in mnogo več kot je bila njih dolžnost. Priporočamo knjižico v pouk in razvedrilo.

r. z.

»Produkcija«. Te dni je izšla s pestro vsebino prva številka gospodarsko strokovnega časopisa »Produkcija«, ki ga izdaja osrednja zadruga z istim imenom. Za uredništvo odgovarja zadr. Valentin Vrhunc. V jedrnatem proglasu objavlja pripravljali odbor osemnajstih zadrugarjev ustanovitev in namene »Produkcije«. Pod pravili je podpisano nad 400 ustanoviteljev te največje naše zadruge. Prav zanimiva številka. Dobi se pri Valentinu Vrhuncu, Ljubljana VII, Kolodvorska c. 56.

Naznanilo. Iz današnje številke smo morali izpustiti več člankov, tako tudi Spomine M. Cobala. Pride prihodnjic.

Odgovori uredništva: S. O. Maribor. Nekaj pride na vrsto. Potrpljenja prosimo, ker imamo premalo prostora. — Ivan R. Lj. Neporabno. — Oskar. Poslano kaže talent; samo ne po oblakih letati. O priložnosti bomo nekaj porabili.

Last in založba »Zadružne založbe« v Ljubljani. — Odgovorni urednik Štefan Dražil.

Tisk J. Blasnikovih nasl. v Ljubljani.

Revolucija leta 1905 je Leninu omogočila povratek v Rusijo. Ali le malo časa je mogel tu postavno živeti. Že na pomlad leta 1906. je začela reakcija in že v juliju istega leta je bila tako močna, da je razpodila drugo dumo in predružačila volilno postavo. Lenin, ki ne zaupa prav lahko komu, tem manj nasprotniku, je že vse uredil in se je preselil pravočasno ne daleč Petrograda na Finsko. Odtam je razvijal svojo energično delavnost do aprila 1907, ko je skupaj z drugimi odpotoval na peti strankini zbor v London, odkoder mu ni bilo več mogoče priti domu. Šele nova revolucija mu je odprla meje domače dežele.

Kakor se godi vsem velikim, značajnim možem — tako se je godilo tudi Leninu. Kdor ga ljubi, ga vroče ljubi, kdor ga sovraži, ga smrtno sovraži. Nasprotniki ga smatrajo za veliko zlo, ki mu ni nič svetega, ki iz samega razkošja brodi v krvi in ki častihlepno hrepeni po državni oblasti. Njegovi pristaši, glavno delavci, pa ga obožujejo kot malika. Res pa je, da je mož, ki potegne za seboj može in množice. Ni govornik velikega stila v estetično tehničnem oziru, vendar govori tako prepričevalno, tako goreče, da zbesni tisoče in tisoče.

Kontakt z maso ga povzdiga, pozna skrivnost, kako se lastno prepričanje in lastno vero vlije množicam. Pri vsem pa je njegov govor preprost, brez ornamentike, stvaren in jasen. Iz njegovih govorov ne vznikajo slike, ampak dejanja.

To »zlo«, ta nestor, ki pobija z »železno pestjo« ovire in ki »ždi po krvi«, pa je ves drugačen, če sediš z njim pri mizi in delaš z njim oziroma govoriš o praktičnih vprašanjih. Ni ga, ki bi sledil tako voljno tujemu svetu, če je svet dober, ni ga, ki bi tako voljno pre naredil svoj rokopis in ga v soglasju modificiral, ni ga, ki bi se tako voljno ne uklonil mnenju večine. Seveda, če ni prepričan, da utegne nastati zaraditega kaka škoda za delavsko stvar! Če pa sluti, da ne bo prav, tedaj je trd in neizprosno, če velja tudi izgubiti najboljše prijatelje.

»Frangas, non flectes« zlomiti, ne upogniti — tako se govori o njem.

Tak značaj je potreben ruski revoluciji, če hoče izvršiti svoje zgodovinske zahteve. Bo izbojevati velikanske boje, nastopiti proti najbližjim prijateljem, prepričati svoje zaslepljene brate — kjer ne, jih celo prevladati! In zato je treba res prave železne pesti, železne volje, železnih živcev.

»Samopomoč.« Piše nam čitateljica našega lista: Z zanimanjem sem prečitala »Pod lipo«. Bila sem vesela in nekako toplo, slavnostno razpoložena, češ saj se le gibljemo v pravi smeri naprej. Ne samo dejstvo, da smo zadrugarji dobili svoj list, ampak tudi vsebina in namen sta me obradovala. N. pr. naznanilo, da se je osnovala poleg mogočne naše organizacije konumentov tudi osrednja zadruga »Produkcija«, ki naj skrbi za to, da bomo oživitvorili svoje tovarne, delavnice in posestva, je bilo že nad vse razveseljivo. Poročilo o združnem zavarovanju, študija o Ownu itd., vse podučno in za nas potrebno. Ko sem razmišljala o vsem tem, sem dobila korajže, da tudi jaz nekaj povem in dam misel, kaj naj se takoj uresniči. Spada v združno delo. Ne vem, kako bi začela. — Glejte, mnogo zadrugarjev na deželi, ki so zvesti in dobri člani, ima otroke, ki bi jih radi oddali v uk k mojstru v Ljubljano, Celje ali Maribor. Ne morejo jih, ker večja podjetja ne dajo vajencem hrane in stanovanja. Ubog delavec pa ne more tri ali štiri leta vzdrževati čisto na lastne stroške otroka v dragem mestu. In prišlo mi je na misel, da bi bilo mogoče ustanoviti v Ljubljani s pomočjo obstoječih

zadrag in zadrugarjev zadrugo »Samopomoč«, ki bi uredila vajeniške domove v teh mestih, ki bi dali vajencem stanovanje in hrano ter nadzorstvo oz. navodila, kako in kaj. Meščanske stranke imajo take ustanovitve — ali ne bi združeni zadrugarji mogli izvesti to idejo v življenje? **Franica B.**

Op. uredništva: Objavljamo dopis in prosimo čitatelje oz. čitateljice, da povejo svoje mnenje o tem lepem predlogu.

Iz uprave: Vsi oni, ki so prejeli po več številk »Pod lipo« v razprodajo, naj z vsakim 1. v mesecu obračunajo prodane številke. Denar naj pošljejo po položnici na Združno banko, obračun na dopisnici pa upravi. Neprodanih številk ni treba še nazaj pošiljati. Kdaj naj se vrnejo, bomo že sporočili. — Tiste posameznike, ki so list sprejeli in ga niso vrnili, smatramo za naročnike in jih prosimo, da pošljejo naročnino.

Uredništvo je doslej sprejelo sledeče revije v zameno: Savremenik, Zagreb. — Videnac, Zagreb. — Raskrsnica, Beograd. — Vidovdan, Ljubljana. — Meja, Zagreb. — Narodni Gospodar, Ljubljana. V oceno je dospela brošura: Ilija Bošnjak: Težačka hemija — vrlo zanimivo delo v naši strokovni literaturi. — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Prule 15.

Konsumno društvo za Slovenijo

Poštni predal št. 72 **Ljubljana** Telef. inter. št. 178
Pošt. ček. rač. 10.523 Brz. „Kodes“ Ljubljana

Osrednja pisarna in skladišče:
Ljubljana VII, Žibertova ulica šte. 269.

Podružnice:

Okrožje Ljubljana:

Ljubljana: Kolodvorska cesta 56, Sodna ulica 4, Bohoričeva ulica 12, Krakovski nasip 10 in Tržaška cesta 207, Borovnica, Litija, Tržič, Sv. Ana pri Tržiču, Križe pri Tržiču.

Okrožje Jesenice:

Radovljica, Gorje, Koroška Bela, Sava, Jesenice, Mojstrana, Kranjska Gora.

Okrožje Celje:

Celje, Ljubno, Šoštanj, Rogatec, Radeče, Poljčane, Pragersko, Ptuj.

Okrožje Maribor:

Maribor, Tezno, Fala, Muta, Ribnica na Pohorju, Sv. Lovrenc na Pohorju.

Okrožje Prevalje.

Prevalje, Guštanj, Leše, Mežica, Črna I., Črna II.

Gostilne:

Tržič „Del. Dom“, Maribor „Ljudski dom“, Sava „pri Jelenu“.

Blaga prodali v preteklem letu za 40 mil. Din.

Prodaja se le članom. Pristopnina 2.50 Din. — Član društva postane lahko vsak. — Delež 300 Din.

Hranilni oddelek
sprejema in obrestuje hranilne vloge

vedno po najvišji obrestni meri.

Denar zamorete vlagati direktno v centralo po poštah položnicah, ki Vam jih dajo na razpolago vse prodajalne, ali pa osebno v vsaki posamezni prodajalni.